

Οι χάρτες στα ποιήματα

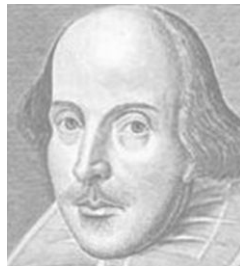
Για την παγκόσμια ημέρα Ποίησης, 21 Μαρτίου 2009...

Ο χάρτης είναι μια λέξη και ένα νόημα, μια εικόνα κι ένα νοητό ταξίδι, ένα όνειρο και μια μεταφορά, που συναντάται συχνά στην παγκόσμια και την ελληνική ποίηση αλλά και στην αδελφή της τη στιχουργική. Από πολύ παλιά, μεγάλοι ποιητές έχουν τον χάρτη κεντρικό ή παράκεντρο στο στίχο, τον λόγο, το πνεύμα τους. Από τον Αριστοφάνη στις Νεφέλες (με τον υπέροχο διάλογο του Στρεψιάδη με τον Μαθητή για τους χάρτες και για το πόσο κοντά, και γι' αυτό απειλητικά, φαίνονταν σ' αυτούς η Σπάρτη στην Αθήνα) στους μεγάλους ποιητές της Αναγέννησης και από εκείνους του 20ού αιώνα, τους κλασικούς και τους υπερρεαλιστές μέχρι τους στιχουργούς των τραγουδιών που τραγουδήσαμε και τραγουδάμε.

*... Χαμογελάει το πρόσωπό του
σε περισσότερες ρυτίδες απ' εκείνες
τις χαραγμένες στο νέο χάρτη
με τη μεγέθυνση των Ινδιών...*

λέει το 1600 ο William Shakespeare, στην τέταρτη σκηνή της τρίτης πράξης στη Δωδέκατη Νύχτα, ενώ μερικούς αιώνες αργότερα, στην Ελλάδα του 1915 ο Κωστής Παλαμάς, στο αίσθημα και το πάθος του χώρου και της εποχής, υμνεί τον Ρήγα Βελεστινλή και την Χάρτα του, στους Βωμούς των Πατέρων,

*....
Δε ζουν τα παλληκάρια πια θεριά
σ' ερμιές και σπήλια,
της Πολιτείας διαφεντευτές,
του θρόνου ειν' αντιστύλια.
Μα είν' η Ελλάδα σου πλατιά,
τετράπλατα γραμμένη
στα σύνορα του χάρτη σου,
στου ονείρου σου τα μάγια,
μακριός ο δρόμος, άσωστος, τα κακοτόπια πλήθος,
ο οχτρός εφτάψυχος και μες στο ψυχομάχημά του.*

.....
Λίγα χρόνια μετά, στην ανήσυχη μελαγχολία του τέλους

του μεσοπόλεμου, το 1935, ο μεγάλος αργεντίνος ποιητής Jorge Louis Borges μιλάει για την "επιστημονική ακρίβεια" στην Παγκόσμια Ιστορία της Ατιμίας [μτφ. Δ. Καλοκύρης], ένα ποίημα που θα μείνει στην ιστορία της χαρτογραφίας ως απολογία της ουτοπικής κλίμακας 1:1!

...Σ' εκείνη την αυτοκρατορία, η τέχνη της χαρτογραφίας είχε φτάσει σε τέτοιο βαθμό τελειότητας που ο χάρτης μιας και μόνο επαρχίας έπιανε μια πόλη ολόκληρη και ο χάρτης της αυτοκρατορίας μια ολόκληρη επαρχία. Με τον καιρό, οι εκτεταμένοι αυτοί χάρτες θεωρήθηκαν ανεπαρκείς κι έτσι, το κολέγιο των χαρτογράφων σχεδίασε έναν χάρτη της αυτοκρατορίας στην ίδια κλίμακα με την αυτοκρατορία και που αντιστοιχούσε μ' αυτήν σημείο προς σημείο. Με λιγότερο πάθος για την μελέτη της χαρτογραφίας, οι επόμενες γενεές θεώρησαν ότι χάρτης τέτοιου μεγέθους ήταν άχρηστος και, με ασέβεια, τον άφησαν έρμαιο του ήλιου και της βροχής. Στις έρημους της δύσεως, σώζονται ακόμα κουρελιασμένα λείψανα του χάρτη, καταφύγιο που και που κανενός θηρίου ή κανενός ζητιάνου. Σ' ολόκληρη τη χώρα δεν έχει μείνει άλλο κατάλοιπο του κλάδου της γεωγραφίας.

ενώ μόλις δυο χρόνια πριν, το 1933, ο μαρκονίστας ποιητής Νίκος Καββαδίας, θυμάται τρυφερά τον χάρτη και τη μάνα, στο Πούσι του,

*.....
Θυμάσαι, που ταξίδια ονειρευόμουν
κ' είχα ένα διαβήτη κ' ένα χάρτη
και πάντα για να φύγω ετοιμαζόμουν
κι όλο η μητέρα μου 'λεγε: Το Μάρτη...*

Ο χάρτης είναι και μαγεία, υποβολή, πίστη και δύναμη, στην ανθρώπινη περιπέτεια, ανάμεσα κι ο πόλεμος όπως

Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης [Αρχοντικό Λασσάνη]

ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ / ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ: Προγραμματική Συνεργασία 2008-2010 "Οργάνωση και Ανάδειξη Δημοτικής Χαρτοθήκης Κοζάνης". Συμμετοχή στην Παγκόσμια ημέρα ποίησης, 21 Μαρτίου 2009.

διηγείται ο πολυμεταφρασμένος τσέχος ποιητής Miroslav Holub, στις Σύντομες σκέψεις για τους χάρτες [μτφ. Γ. Σαββίδης],

Ο Άλμπερτ Σεν-Γκιόργκι, που ήξερε κάμποσα για χάρτες σύμφωνα με τους οποίους η ζωή τραβάει το δρόμο της κάπου εδώ ή αλλού, μας διηγήθηκε τούτη την ιστορία από τον πόλεμο που εξαιτίας του η Ιστορία τραβάει το δρόμο της κάπου εδώ ή αλλού:

Ο νεαρός ανθυπολοχαγός ενός μικρού ουγγαρέζικου αποσπάσματος στις Άλπεις έστειλε μια διμοιρία ανιχνευτών στην παγωμένη ερημιά. Άρχισε να χιονίζει [...], χιόνισε δυο μερόνυχτα και η διμοιρία δεν επέστρεψε.

Ο ανθυπολοχαγός υπόφερε: είχε ξαποστείλει στο θάνατο δικούς του άντρες. Αλλά την τρίτη μέρα η διμοιρία γύρισε. Που είχαν πάει; Πώς ξαναβρήκανε το δρόμο τους; Ναι, είπαν, νομίσαμε πως ήμασταν χαμένοι και περιμέναμε το τέλος. Και τότε κάποιος από μας βρήκε στην τσέπη του ένα χάρτη.

Αυτό μας κάλμαρε. Κατασκηνώσαμε, αντέξαμε στη χιονοθύελλα, και υστέρα με το χάρτη βρήκαμε τα κατατόπια μας. Και να μας τώρα εδώ.

Ο ανθυπολοχαγός ζήτησε το σπουδαίο εκείνο χάρτη και τον κοίταξε καλά-καλά.

Δεν ήταν όμως χάρτης των Άλπεων αλλά των Πυρηναιών.

Κι οι ωραίοι ανθυπολοχαγοί, συνεχίζουν με τους χάρτες τους στα ποιήματα του κόσμου, από τις Άλπεις και τα Πυρηναία, στα αλβανικά βουνά του Οδυσσέα Ελύτη,

.....

Α, τι θυμάρι δυνατό η ανασαιμιά του τι χάρτης περηφάνιας το γυμνό του στήθος όπου ξεσπούσαν λευτεριά και θάλασσα!

.....

από το Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας. Αλλά και με τον υπερρεαλισμό, ο χάρτης απεικονίζει την

ποίηση και αντίστροφα, ανάμεσά του κι ένας από τους πλέον γεωγραφικούς ποιητές του, ο Ανδρέας Εμπειρικός, σημειώνει στα Πουλιά του Προύθου, της Ενδοχώρας, το 1935,

.....

Χάρτης αμέριμνος και σπόγγος εορτής

Πηγαίνουν κι' έρχονται με τεντωμένα τόξα.

.....

ενώ τα νησιά, αυτά τα αέναα γεωγραφικά ποιήματα των ακτογραμμών, με χάρτες τραγουδιούνται, όπως η Δήλος του ποιητή του Αιγαίου Lawrence Durrell,

.....

Στους ναυτικούς χάρτες πέφτουν σαν κέντημα δαντελωτό Νησιά που ξοδεύονται σε μια θάλασσα Πυκνά γεννημένα μες το δικό τους γαλάζιο

.....

Έρευνα - επιλογή:

Μαρία Παζαρλή, Υποψήφια διδάκτορας ΑΠΘ.

Ποιητική συνεργασία:

Δημήτρης Καλοκύρης / Ηλίας Κουτσούκος.

Διοικητική υποστήριξη:

Γιάνα Στεργιοπούλου, Προϊσταμένη Κοβενταρείου Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κοζάνης.

Τεχνική υποστήριξη:

Γιάννης Χαρσώνης, Κοβενταρείος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης / Δημοτική Χαρτοθήκη - Αρχοντικό Λαοσάνης.

Κείμενα εντύπου - επιλογή:

Ευάγγελος Λιβιεράτος, Καθηγητής ΑΠΘ.

Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης

<http://cartography.web.auth.gr/Kozani>

